

Oslo, 31.01.2019

UNGE KUNSTNERES SAMFUND - Innspill til arbeidet med kunstnermeldingen –

Unge Kunstneres Samfund (UKS) vil takke for muligheten til å komme med innspill til kunstnermeldingen. Det er essensielt at en nasjonal kunstnermelding er spesielt lydhør for nettopp kunstnerne, deres erfaringer og behov.

I dette innspillet vil vi først presentere noen generelle betraktninger om kunstneres arbeidssituasjon og inntekter, før vi presenterer forslag til tiltak som svarer på de fokusområdene som har blitt definert av KUD. Spørsmålet knyttet til *hvordan og i hvilken grad kunstnere bidrar til samfunnsutviklingen* anser vi for å ha blitt besvart i vårt innspill til kulturmeldingen *Kulturens kraft (Meld. St. 8 (2018-2019))*, samt i meldingens beskrivelsene av kunsten og kulturens viktighet.

UKS merker seg at KUD poengterer at innspillene til kunstnerøkonomiutredningen (2015) og kulturmeldingen (2018) vil legges til grunn i arbeidet med kunstnermeldingen. Det er gledelig lesning og vi forventer at UKS' tidligere innspill også inkluderes i dette kunnskapsgrunnlaget.

For en mer overordnet forståelse for kunstens og kunstneres rolle i samfunnet henviser vi til våre innspill og høringssvar til kulturmeldingen, samt UKS' prinsipper.

INNLEDNING

“Eit levande demokrati der alle er frie til å ytre seg, og der mangfald, skaparkraft og kreativitet er høgt verdsett. Eit inkluderande samfunn der kunst og kultur av ypparste kvalitet inspirerer, samlar og lærer oss om oss sjølv og omverda.”

Dette fastslår regjeringen som det overordnede kulturpolitiske samfunns mål i kulturmeldingen – *Kulturens kraft – Kulturpolitikk for framtida (2018)*. Meldingen anerkjenner videre kunstens viktige rolle i samfunnet, både for vårt demokrati, for ytringsfriheten og for mangfoldet som utgjør samfunnet. Det offentlige ansvar forankres i «*infrastrukturkravet*» i grunnlovens §100 - ytringsfrihetsparagrafen, i tillegg til forpliktelsene som allerede finnes i kulturloven.

Kulturmeldingen adresserer likevel i liten grad de grunnleggende vilkårene som UKS mener må ligge til rette for et velfungerende demokrati og frie ytringer: sosial og økonomisk likhet.

At kunstneres inntekter er urovekkende lave er veldokumentert¹, og mangelen på anerkjennelse av de reelle utfordringene i det skapende kunstfeltet rammer kunstnerne på individnivå hardest.

For å oppnå både reell kunstnerisk ytringsfrihet, og et mangfold av kunstneriske uttrykk, må alle landets innbyggere ha samme mulighet til å kunne velge kunstneryrket på bakgrunn av egnethet, vilje og innsats, fremfor økonomisk og sosial bakgrunn. Slik er det ikke i dag. Å bedre kunstneres inntekter, og slik sikre at hele befolkningen har reell tilgang på kunstneryrket må være av høyeste prioritet i kunstnermeldingen.

Kunstnermeldingen må komme med konkrete tiltak som svarer på den mest sentrale kunstpolitiske utfordringen: *Hvordan bedre kunstneres inntekts- og arbeidsvilkår?*

¹ Utredning om kunstnerøkonomien: Kunstens autonomi og kunstens økonomi (2015), NOU 2013:4 Kulturutredningen (2014), Stortingsmelding 23 (2011-2012) Visuell kunst, Kunstneres aktivitet, arbeids- og inntektsforhold 2006 (TF, 2008), Kunstnerundersøkelsen 2013 – Kunstneres inntekter (TF, 2015)

1. Hvordan kunstnere kan øke inntekter fra kunstnerisk virke

Vi vil i dette kapittel fokusere på de tiltakene som vil ha direkte effekt på de nålevende kunstneres inntekter – herunder de offentlige tilskudds-, stimulerings- og stipendordninger, samt de offentlige markedene. Vi vil i hovedsak fokusere på betaling for bruk av kunst og inntekter fra kunstnerisk arbeid – utstillinger, innkjøp og offentlige kunstoppdrag. UKS anerkjenner at det også finnes potensiale for markedsinntekter fra det private markedet, men vi vil i dette innspillet fokusere på de tiltakene som det er nødvendig at det offentlige tar ansvar for – altså ordninger som påser at kunstfeltet som *helhet* kan utvikles til samfunnets beste.

1.1 Statens kunstnerstipender

Kunstnerstipendene er det viktigste kunstpolitiske virkemiddelet i Norge. De er garantien for et dynamisk og nyskapende kunstliv, som leverer kunst av høy kvalitet og sikrer bredden i feltet. Kunstnerstipendenes viktighet blir også bekreftet i kunstnerøkonomiundersøkelsen *Kunstens autonomi og kunstens økonomi*, hvor det skrives: «Gjeldende stipendordninger fra Statens kunstnerstipend fungerer bra og bør forsterkes, med spesiell vekt på etableringsstipend. For billedkunstnere er også arbeidsstipend viktige.»

Kunstnerstipendene går direkte til kunstnerne og bidrar til økonomisk stabilitet som gjør at kunstnerisk aktivitet kan være kunstnerens hovedbeskjeftigelse. Slik legges det til rette for kunstnerisk fordypning, konsentrasjon, produksjon, og faglig utvikling over tid. Stipendene er også det tiltaket som bidrar mest effektivt til et bredt mangfold av kunstnere, uavhengig av sosial og økonomisk bakgrunn.

Lønnsreformen for arbeidsstipendene, som har blitt gjennomført de siste årene (med et mål om at stipendenes størrelse skal utgjøre 50 prosent av en gjennomsnittsinntekt i Norge), er meget viktig å videreføre for at kunstnere i økende grad skal kunne ha sitt kunstneriske arbeid som hovedbeskjeftigelse.

UKS noterer seg samtidig at tildelingsprosenten for Statens kunstnerstipend de siste årene har ligget på mellom 10 - og 12 prosent. Det er langt flere kvalifiserte søkere enn det er stipender. Antallet stipend-hjemler må økes betydelig, og det er avgjørende at forskriften for stipendene endres, for å oppnå forutsigbarhet knyttet til å ivareta stipendenes verdi og størrelse over tid.

TILTAK:

- **Alle statlige arbeidsstipender skal til enhver tid tilsvare minst 50 prosent av gjennomsnittsinntekten i Norge.**
- **Øke antall stipender. Målsetning: Tildelingsprosent på minst 25 prosent av søkermassen årlig.**
- **Endre forskriftene om Statens arbeidsstipend og garantiinntekter for kunstnere, slik at de største og langvarige stipendene indeksreguleres innenfor rammen av lønnsoppgjør i staten. Dette må formuleres slik at Stortinget likevel står fritt til å beslutte en høyere økning dersom dette er hensiktsmessig.**

1.2 Honorar

Kunstnerne må honoreres for arbeid med utstillinger og prosjekter som vises i offentlig finansierte institusjoner. Det visuelle kunstfeltet har i mange år vært preget av en ukultur hvor kunstnerne i svært liten grad har blitt betalt for arbeidet de leverer. De siste årene har det derfor blitt

gjennomført en pilotordning for honorar ved utvalgte visningssteder i Norge. Dette arbeidet må følges opp og det er avgjørende at behovet for honorering av kunstnerne arbeid anerkjennes og normaliseres.

Offentlig ansvarstagende i denne saken vil sette presedens for praksis ved private visningssteder og institusjoner, nasjonalt så vel som internasjonalt.

TILTAK:

- **Innføre krav om skriftlig avtale og honorar til kunstnerne som stiller ut ved institusjoner som mottar offentlig støtte, uavhengig av om finansieringen er statlig, kommunal eller fylkeskommunal/regional, samt innføre rapporteringsplikt for institusjonene.**
- **Tilrettelegge for inngåelse av kollektive avtaler om minstesatser for honorar.**

1.3 Utstillingsvederlag

Det er et grunnleggende prinsipp at kunstnerne skal få betalt vederlag for utlån av verk i eget eie.

Avtalen om utstillingsvederlag mellom staten og kunstnerorganisasjonene er den eneste nåværende ordningen som kan sikre kunstnerne forutsigbar betaling for utstillinger. UKS registrerer at avtalen i liten grad følges av institusjonene. Undersøkelser utført på oppdrag for blant andre NBK og NK viser at utstillingsvederlaget som utbetales til kunstnerne kun utgjør 1/3 av det vederlaget skal være etter gjeldende avtale. Det er forstemmende. Det er nødvendig med en bedre sentral forvaltning av ordningen, og denne må moderniseres i tråd med utviklingen i feltet.

Avtalen baserer seg på en i dag utdatert beregningsmodell som tar utgangspunkt i markedspris på det enkelte kunstverk, samt antallet utstilte verk. Modellen fører til meget skjeve vederlagsberegninger, som gir seg særlig til uttrykk i lavere vederlag til kunstnere som har lavere markedspriser, jobber med teknikker som er flyktige og eksperimentelle, eller har få, men store produksjoner. Dette er særdeles uheldig i et likelønnsperspektiv og rammer unge kunstnere, kvinner og minoriteter hardest. Denne skjevheten har også medført at mange institusjoner har valgt å omgå avtalen, med det resultat at de underbetaler alle kunstnerne.

Det er avgjørende at en så sentral avtale utvikles og forbedres i takt med tiden for at den skal være tilpasset både dagens og fremtidens virkelighet og kunstneriske praksiser.

For at avtalen om utstillingsvederlag skal fungere bedre for kunstnere og institusjonene som er forpliktet av den, mener UKS at staten må tilse at den følges, gjennom å innføre sentral forvaltning og rapporteringsplikt for institusjonene. Forslag til innretning er også spilt inn av NBK ved flere anledninger.

TILTAK:

- **Inngå avtale for utstillingsvederlag ved alle institusjoner som mottar offentlig støtte, uavhengig av om finansieringen er statlig, kommunal eller fylkeskommunal/regional.**
- **Innføre sentral forvaltning, ved en forvalterinstitusjon, som vil garantere at kunstnere får utstillingsvederlag, samt innføre rapporteringsplikt for institusjonene.**
- **Endre grunnlaget for beregning av vederlag ut ifra et likelønnsperspektiv, tilpasset dagens kunstneriske praksiser.**

1.4 Offentlige kunstoppdrag

Offentlige kunstoppdrag er en meget viktig inntektskilde for kunstnerne – både som skapende kunstner og som kunstfaglig konsulent og prosjektleder. Det bør legges til rette for økt bruk av kunst i offentlig rom og styrking av kunstnerens sikkerhet som oppdragstaker.

Det er viktig å tilstrebe at de offentlige kunstoppdragene tilfaller et større mangfold av kunstnere, og at de kunstneriske vurderingene blir tatt i åpne og transparente systemer med solid kunstfaglig representasjon. Komiteene og medlemmene skal kjennetegnes av evnen til å foreta uavhengige vurderinger og for å sikre god variasjon er det viktig med en jevnlig utskiftning av beslutningstagere.

UKS har registrert at flere kommuner, samt KORO, i økende grad benytter faste ansatte fra fagadministrasjoner til ledelse og utvelgelse av kunstprosjekter, samt til nedsettelse av kunstutvalg. Dette er en uheldig utvikling som reduserer mangfoldet og som er betenkelig sett i et maktspredningsperspektiv.

Det er viktig å legge til rette for at unge kunstnere som er egnet kan gis muligheten til å gjøre offentlige kunstoppdrag tidlig i karrieren. Det må være et mål å motarbeide trenden med at utvelgelser i for stor grad fokuserer på tidligere erfaring fra offentlige oppdrag.

URO-ordningen til KORO var innrettet på en måte som tok kunstneriske prosesser på alvor, og la til rette for en lengre utviklingsprosess bak kunstverkene. Dette resulterte i ambisiøse prosjekter og åpnet for å slippe til kunstnere i etableringsfasen. Viljen til å ta sjanser og større risiko har bidratt til at flere viktige kunstprosjekter har blitt realisert, og det er beklagelig at KORO har valgt å legge ned nettopp denne, meget vellykkede ordningen.

UKS mener at den nye KORO-ordningen som har erstattet URO må følges nøye, og at det vil være behov for å evaluere hvorvidt den ivaretar den samme kunstneriske risikoviljen som var et viktig kjennetegn ved URO.

Det er behov for å bedre vilkårene for kunstnere som tar offentlige kunstoppdrag. For å få til det bør det innføres økt bruk av produsenter. Det er viktig å avklare at vi ikke anser kuratoren for å være det samme som en produsent, selv om mange kuratorer også arbeider som produsenter.

Et av de viktigste grepene vil være å endre praksisen hvor kunstnerne per dags dato ufrivillig må påta seg ansvaret som totalentreprenører ut ifra sine enkeltpersonforetak. Her bør den offentlige oppdragsgiver ta et større ansvar, og det bør utredes hvordan dette kan organiseres. Den eksisterende ordningen legger for stor økonomisk risiko på kunstnerne, som forventes å ha spesialisert entreprenørkunnskap når de påtar seg offentlige kunstoppdrag. Her mener UKS at det offentlige burde bidra med en egen produsent med den nødvendige kompetansen til å støtte både kunstneren og oppdragsgiveren i utviklingen og gjennomføringen av prosjektet, fra start til slutt.

TILTAK

- **Innføre krav til alle regioner om at minimum 1 prosent av det totale investeringsbudsjettet skal gå til offentlige kunstoppdrag og innkjøp av kunst av nålevende kunstnere.**
- **Innføre krav om kunstnerfaglig kompetanse i alle kunstutvalg ol.**
- **Utrede muligheten for momskompensasjon for utgifter knyttet til KORO-oppdrag.**
- **Sikre kunstnerne som tar offentlig kunstoppdrag, ved å innføre bruk av produsent med ansvar som totalentreprenør.**
- **Innføre offentlige prosjekt-forsikringer for alle KORO-prosjekter.**

- **Innføre økte honorarsatser for kunstkonsulenter basert på ansiennitet.**
- **Sikre en prosessorientert og risikovillig ordning for kunst i offentlig rom.**

1.5 Vederlag for bruk av åndsverk i digitale tjenester.

Nye digitale visnings- og distribusjonsmuligheter vil fortsette å endre vilkårene for bruk av kunst. Den økte bruken av bilder og visuelle verk har til nå ikke gitt utslag i økte vederlagsinntekter til de visuelle kunstnerne. Derfor må åndsverksloven og håndhevelsen av den fortsettes å tas opp til vurdering i årene fremover, for å sikre det ufravikelige prinsippet om at kunstnere skal få rimelig vederlag ved bruk av deres åndsverk.

I første omgang bør det fokuseres på tiltak for å løse misforholdet i hvem som får økonomisk utbytte av kunstnerisk produksjon, når store plattformtjenester (Instagram, Pinterest, Facebook, Youtube ol.) bruker kunstnernes arbeid i sine tjenester uten å betale for den.

TILTAK

- **Utrede mulighetene for kollektive vederlagsordninger for bruk av kunstneres åndsverk på digitale plattformer.**

1.6 Innkjøp til offentlige museer

Innkjøp av kunst til offentlige museumssamlinger er viktig for publikums tilgang på kunsten, for forvaltningen av kunst- og kulturhistorie og for den enkelte kunstnernes karriere, i form av økt anerkjennelse og inntekter.

Det må sikres at både de nasjonale og regionale museenes samlinger gjenspeiler vår tids kunstneriske praksiser og produksjon, ved å legge til rette for omfattende innkjøp av unge og uetablerte, så vel som etablerte, nålevende kunstnere. De statlige samlingene må kjennetegnes av en bred representasjon og et mangfold av praksiser.

Fraværet av ambisjoner og en lang rekke unnskyldninger som mangel på lagerplass, lave budsjetter, osv. har preget den offentlige samtalen når mangelen på innkjøp av kunst fra nålevende kunstnere har blitt løftet. UKS ser derfor med stor interesse frem mot lanseringen av Jorunn Veiteberg sin rapport som kartlegger innkjøp ved museene.

UKS mener at kunstnermeldingen må adressere innkjøpspolitikken og behovet for nasjonale innkjøpsmål.

TILTAK

- **Styrke og øke innkjøp av samtidskunst, samt utarbeide nasjonale mål for innkjøp av kunst av nålevende kunstnere ved de nasjonale og regionale museene.**
- **Innføre (og noen steder gjeninnføre) kunstnerrepresentasjon i museenes innkjøpskomiteer og styrer.**

2. Hvordan statlige tiltak fungerer for dagens kunstnerpraksiser og hvordan de kan gjøres enklere og lettere tilgjengelig.

De ovennevnte tiltakene fokuserer i hovedsak på hvordan man kan øke kunstnernes inntekter, men inneholder også tiltak til forenkling og strukturelle endringer. På samme vis vil de påfølgende

forslagene også ha potensiale til økt inntekt, men vi har her fokusert på hvordan de eksisterende ordningene bedre kan tilpasses og utvikles i tråd med dagens og fremtidens behov. Vi vil også adressere viktigheten av kunstens rolle i grunnskolen for at samtidskunsten og kunstneryrket skal være tilgjengelig for alle, uansett bakgrunn.

Fremtidens kunstpolitikk bør søke å redusere kulturrådets søknadsbyråkrati ved å utvikle flere langsiktige støtte- og stimulerings tiltak for både kunstnerne og de produserende visningsstedene, samt at det er avgjørende å styrke kunstneres internasjonale muligheter.

UKS mener at oppgavene i hovedsak bør forvaltes av Norsk kulturråd, som det er helt avgjørende at foretar sine vurderinger med et helhetlig nasjonalt blikk og med tydelig armlengdes avstand fra bevilgende myndigheter.

OCA bør styrkes og få et tydeligere og forsterket mandat til å jobbe internasjonalt med armlengdes avstand fra politiske interesser.

Det vil for alle disse tiltakene være avgjørende at de faglige vurderingene fattes i fagutvalg med kunstnerrepresentanter som jevnlig byttes ut, for å opprettholde tilliten mellom kunstnere og de som foretar faglige vurderinger.

2.1 Internasjonalisering

Ved å legge til rette for kunstneres muligheter internasjonalt styrkes faglig utvikling på tvers av nasjonale grenser, utvides kunstneres kontaktnettverk, og synligheten for arbeidet deres økes. Dette er faktorer som bedrer mulighetene for økte inntekter.

Det har gjentatte ganger blitt fremhevet hvor viktig det er med ordninger som støtter kunstprosjekter med potensiale for å lykkes internasjonalt.²

På samme tid har UKS med fortvilelse kunnet registrere at midlene til internasjonalt kunst- og kulturarbeid – som bevilges gjennom UD sine budsjetter – flere år på rad har blitt kuttet. Det er kontraproduktivt når fokuset på internasjonalisering og internasjonale nettverk og samarbeid er avgjørende for en solid kunstpolitikk.

Kuttene har hatt en meget negativ påvirkning på kunstneres internasjonale muligheter og for de forvaltningsinstitusjonene som jobber for norske kunstneres kontakt med internasjonale aktører og markeder. Samtidig har stadig flere midler blitt flyttet over til gallerienes deltagelse på internasjonale messer.

Nå er det behov for å rette fokuset mot kunstnerne. Det bør etableres nye tilskudds og prosjektmidler til internasjonale utstillinger for å stimulere og utvikle kunstneres internasjonale muligheter.

På bakgrunn av den stadige økonomiske nedprioriteringen av kunst- og kulturarbeidet i UD mener UKS at det også kan være hensiktsmessig å undersøke hvorvidt KUD kan overta disse oppgavene.

Det er viktig med et sterkt internasjonalt fagmiljø for kunstnere i Norge. For å styrke Norge som et internasjonalt arbeidssted for kunstnere ønsker UKS å etablere et nytt "post-graduate", toårig residency, som skal fokusere på å gi optimale produksjonsmuligheter og dermed utvikle unge kunstnerskap på et høyt, internasjonalt nivå etter endt utdanning.

Et slikt residency skal tilby både bolig og arbeidsplass for kunstnerne, samt en stor tilstrømning av både norske og internasjonale institusjonsledere, kuratorer og anerkjente kunstnere som "sparringspartnere". Utvikling, presentasjon av arbeid og tilkobling til hele Norges kunstscene,

² Kulturmeldingen *Kulturens kraft* -Meld. St. 8 (2018-2018), Utredning om kunstnerøkonomien: Kunstens autonomi og kunstens økonomi (2015), NOU 2013:4 Kulturutredningen (2014), Stortingsmelding 23 – Visuell Kunst (2011-2012)

samt et internasjonalt nettverk vil være vesentlige kjennetegn ved dette residency-programmet. Eksempler på liknende tiltak er blant annet Rijksakademie og De Ateliers i Amsterdam, som begge har bidratt til at Nederland er ett av de viktigste stedene for det internasjonale kunstnermiljøet. Disse programmene har bidratt til en rekke internasjonale gjennombrudd.

TILTAK:

- Utrede hvorvidt KUD kan overta oppgavene knyttet til internasjonalt arbeid med kunst og kultur.
- Etablere internasjonal prosjektstøtte forvaltet av OCA.
- Etablere et nytt post-graduate residency for utvikling av kunstnerisk produksjon på høyt internasjonalt nivå. UKS ønsker å etablere tiltaket som en del av den nye bruken av Nasjonalgalleriet.
- Legge til rette for at kunstnere med statsborgerskap fra land utenfor Schengen og med blandet tilknytning til arbeidslivet kan få innvilget midlertidig arbeids- og oppholdstillatelse.

2.2 Basisfinansiering og flerårig prosjektstøtte

UKS foreslår å etablere en ny basisfinansieringsordning og flerårig prosjektstøtte for det visuelle kunstfeltet.

Stadig flere kunstnere i det visuelle kunstfeltet arbeider på et kostnads- og omfangsnivå som går langt utover rammene for de eksisterende prosjektstøtteordningene. Det er velkjent at visuelle kunstnere har store kostnader til produksjonen av enkeltverk, men det blir også stadig mer utbredt for kunstnere å ha et profesjonelt produksjonsapparat rundt seg, tilsvarende scenekunst- og filmproduksjoner. Kunstnere arbeider gjerne med flere produksjoner parallelt og har behov for økonomisk forutsigbarhet og muligheten for langsiktig planlegging – noe som ikke understøttes gjennom enkeltstående projektsøknader.

Ved å legge til rette for ambisiøse og langsiktige prosjekter vil *basisfinansieringen* sikre og styrke produksjonsmulighetene og inntektene til de enkelte kunstnerne og bidra til å gi større internasjonalt gjennomslag. På samme tid vil ordningen kunne bidra til profesjonalisering og utvikling av flere av arbeidsplasser i kunstfeltet, herunder produsenter.

Forslaget om en basisfinansieringsordning er også foreslått av Norsk kulturråd.

TILTAK: Etablere ny basisfinansiering og flerårig prosjektstøtte for visuell kunst, forvaltet av Norsk kulturråd.

2.3 Det frie feltet og de produserende kunstinstusjonene.

Det er behov for å styrke økonomien og legge til rette for større risikovilje ved de mindre og mellomstore kunstinstusjonene, for å sikre et bredere og bedre tilbud for publikum, og samtidig bidra til å bedre inntekts-, produksjons- og utstillingsmulighetene for kunstnerne. Dette gjelder både de selvorganiserte visningsstedene som ligger under arrangørstøtteordningen, de øvrige instusjonene med driftsstøtte fra kulturrådet og enkelte av instusjonene med direkte statsstøtte.

TILTAK: Etablere flerårig driftsstøtte for visuell kunst forvaltet av Norsk kulturråd.

3. Hvordan styrke entreprenørskapskompetansen, rammevilkårene og de sosiale rettighetene for selvstendig næringsdrivende kunstnere?

3.1 Entreprenørskapskompetanse

Innledningsvis vil vi adressere bruken av begrepet "entreprenørskapskompetanse" i sammenheng med kunstneryrket.

I *Kunstens autonomi og kunstens økonomi* fra 2015, defineres entreprenørskap som «noe innovativt i form av et nyskapende produkt eller tjeneste eller mer generelt en nyskapende måte å drive forretningsmessig virksomhet på.»

At det store flertallet norske visuelle kunstnere driver som selvstendig næringsdrivende, gjør det ikke dermed relevant eller hensiktsmessig å påstå at kunstnere skal, eller bør, fokusere i retning av å skulle forstå seg selv som «entreprenører». Tvert imot, påpeker professor Anne-Britt Gran ved BI Handelshøyskolen i *Må kunstnere være entreprenører?* at koblingen mellom entreprenørbegrepet og kunstnere eller frilansere med enkeltpersonforetak er svært tynn: «Fakturaforetakene til kunstnere og frilanserne (...) har strengt tatt ikke noe med entreprenørskap å gjøre, siden foretaket kun er en praktisk ordning for å få inn penger for utført jobb.»

At 87 prosent av visuelle kunstnere oppfatter seg selv som «kunstner eller utøver av kunstnerisk yrke» fremfor «kunstner og entreprenør», og at «Kunstnere med kurs i økonomi og administrasjon eller entreprenørskap som en del av kunstutdanningen, har lavere inntekter enn dem som ikke har slike kurs.»³ er innsikter og funn som det bør lyttes til.

Vi støtter derfor Grans konklusjon om at «begrepet entreprenør/kulturentreprenør i kultursektoren bør beholdes de som har ambisjoner i retning av ny forretningsutvikling, kommersialisering og vekst med hensyn til sysselsetting og/eller inntjening.». Kunstnerens viktigste oppgave er først og fremst å skape kunst, ikke å utvikle nyskapende forretningsmodeller.

Å legge til rette for å utvikle et kunstfelt hvor flere aktører og roller kan utvikles er positivt. Det gjøres best med utgangspunkt i kunstfeltet selv. UKS har initiert flere ordninger som nettopp utvikler kunstfeltet fra et faglig perspektiv, og vil oppfordre til å opprettholde disse som utgangspunkt i den videre utviklingen.

Eksempler på treffsikre, eksisterende tiltak som bør styrkes:

Kunstnerassistentordningen

Etablering av den UKS-initierte *kunstnerassistentordningen* har vist seg å være et meget vellykket og velkomment tiltak for både unge og mer etablerte kunstnere.

Kunstnerassistentordningen bidrar til erfarings- og kompetanseoverføring mellom etablerte og nyutdannede kunstnere, fører til økt profesjonalisering og produksjonsmuligheter, samt bidrar til å styrke inntektsmulighetene for begge parter.

TILTAK: Styrking og utvidelse av Kunstnerassistentordning

Arrangørstøtteordningen

Den UKS-initierte støtten til kunstnerdrevne visningssteder, *arrangørstøtte visuell kunst*, er et av de svært vellykkede, nyere tiltakene for å utvikle formidlingsarenaene for unge kunstnerne i Norge i dag: De selvorganiserte visningsrommene og prosjektene.

Det selvorganiserte feltet preges av profesjonalitet og lav terskel, høy frekvens og kvalitet, bredt mangfold og stort mulighetsrom. Det er kort vei fra idé til gjennomføring, noe som gjør reell eksperimentering mulig. De aller fleste kunstnere utvikler, bygger og styrker sin praksis ved disse arenaene.

³ *Kunstnerundersøkelsen 2013 - Kunstnerenes inntekter (TF, 2015)*

På ulike nivå er selvorganisering i dag en uatskillelig del av kunstnernes praksiser og av samtidskunstfeltet som helhet.

I tillegg bidrar de selvorganiserte arenaene til å profesjonalisere og å utvikle faglig sterke aktører utover kunstnere, som kan benytte sin kompetanse i videre arbeid i kunstfeltet. Å drive sitt eget prosjekt gir en reell erfaring på kunstfeltets egne premisser, som ikke kan matches av noen helgekurs i entreprenørskap.

Ordningen ble evaluert i rapporten: *Kunstnardrivne visningsrom - Årestadar for ny kunst* (Jorunn Veitberg, 2017)

TILTAK:

- **Styrke arrangørstøtten som en nasjonal ordning forvaltet sentralt av Norsk kulturråd.**
- **Fokusere på eksperimentelle og tidsavgrensede visningsplattformer ved å senke terskelen for å kunne motta tilskudd.**

3.2 RAMMEVILKÅR

INFRASTRUKTUR

Det er behov for å sikre infrastruktur for kunstnere i hele landet. Med infrastruktur menes i første omgang: tilgang på atelier, produksjonslokaler og fellesverksted, rimelige kunstnerboliger med atelier, samt egnede lokaler og driftsmidler til små- og mellomstore produserende visnings- og formidlingsarenaer.

For å legge til rette for utviklingen av denne infrastrukturen bør det etableres nasjonale, substansielle tilskudds- og lånegarantiordninger for infrastrukturprosjekter.

Vi mener at dette kan bidra til at verdiskapningen kunstnerne og de produserende kunstaktørene bidrar med i større grad tilfaller kunstfeltet selv, og dermed bidrar til å utvikle et uavhengig og mangfoldig kunstfelt.

UKS har i første omgang identifisert et klart behov for å etablere nasjonale tilskudds- og/eller lånefinansieringstiltak til infrastrukturprosjekter for kunstnere med fokus på kunstproduksjon, atelier og kunstner-boliger, samt kunstnerstyrte visningssteder, mindre og mellomstore institusjoner og selvorganiserte institusjoner. Vi mener at en slik ordning også har potensiale for langt flere aktører i kunstfeltet: produksjonsselskaper og fellesverksteder, salgs- og formidlingstjenester, samt kommersielle gallerier, ol.

TILTAK:

- **Legge til rette for og bidra til finansiering av kunstnerboliger, basert på UKS' forslag til kunstnerboliger med atelier og fellesverksted, i de største byene i Norge.**
- **Tilskudd til etablering av regionale produksjons- og kompetansesentre for kunstnere.**
- **Etablere nasjonale lånegarantier og investeringstilskudd for kunst og kulturaktører.**

KUNST I GRUNNSKOLEN

UKS har merket seg at kunstens posisjon i grunnskolen er under stadig press. Som vår største kulturinstitusjon, bidrar grunnskolen til at alle landets innbyggere kan få et nært og livslangt forhold

til kunst og det å virke som kunstner. Derfor er kunstens grunnleggende demokratifremmende funksjon spesielt viktig akkurat her. Kunstmeldingen bør adressere barn og unges tilgang på samtidskunst i grunnskolen, samt behovet for å utvide og styrke visuell kunst tilbudet i DKS.

TILTAK:

- **Innføre substansielle prosjektmidler for DKS produksjoner.**
- **Øke bruken av visuell kunst i DKS. Definere et nasjonalt mål om at alle skoler i Norge skal tilby hver elev minimum fire visuell kunst produksjoner i løpet av grunnskolen (2 på barneskolen og 2 på ungdomsskolen)**

3.3 SOSIALE RETTIGHETER

Det er positivt at regjeringen i kulturmeldingen uttrykker et ønske om å *styrke rammevilkåra og dei sosiale rettane til sjølvstendig næringsdrivande kunstnarar.*

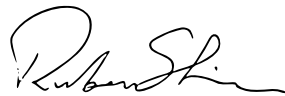
UKS henviser forøvrig til Kunstnernetverket og deres arbeid med dette temaet.

TILTAK:

- **Selvstendig næringsdrivende, da også kunstnere, må få rett til 100 prosent sykepengedekning fra første sykedag.**
- **Det bør innføres minstefradrag på næringsinntekt, tilsvarende dagens minstefradrag på lønnsinntekt, og man må arbeide for å fjerne den negative effekten som investeringer i egen næringsvirksomhet har for beregningsgrunlaget av trygdeytelser.**
- **Pensjon fra første dag og første krone, med rett til å få med seg opptjent pensjonskapital uavhengig av lengden på arbeidsforholdet, vil være avgjørende for kunstnere med blandede arbeidsforhold og som både har kortvarige arbeids- og oppdragsforhold og lave næringsinntekter.**

UKS ser frem til å følge arbeidet med den nye kulturmeldingen og bidrar gjerne med vår kunnskap om kunstnerne og deres arbeidsvirkelighet ved flere anledninger.

Vennlig hilsen

Ruben Steinum
Styreleder, UKS

Om Unge Kunstneres Samfund

UKS er en landsdekkende fagorganisasjon for profesjonelle kunstnere og et visningssted for samtidskunst i Oslo. UKS har 700 medlemmer og er den største fagorganisasjonen tilknyttet Norske Billedkunstnere (NBK).

Institusjonen ble stiftet av kunstnere for kunstnere i 1921, og har siden etablert seg som et av Norges viktigste visningssteder for samtidskunst, og pådriver for å bedre kunstnerens faglige, sosiale, økonomiske og ideelle interesser.